

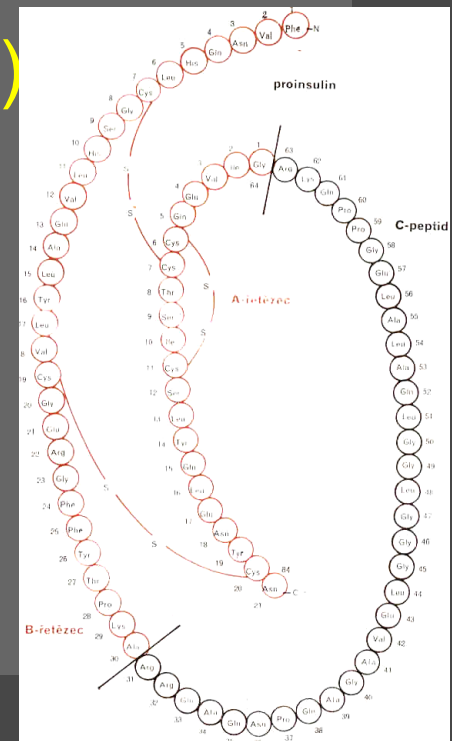
Současné možnosti léčby diabetické retinopatie

Daniela Vysloužilová

Oční klinika LF MU a FN Brno Bohunice

Diabetes mellitus- definice

- **Diabetes mellitus** je onemocnění charakterizované zvýšenou hladinou glukózy v krvi (**hyperglykemií**) důsledku **relativního či absolutního nedostatku inzulínu**, hormonu produkovaného v β -buňkách Langerhansových ostrůvků pankreatu

Charakteristiky základních typů DM

- ◆ **Diabetes mellitus 1.typu** – v ČR cca 7% osob s DM
  - Úplné chybění produkce inzulínu
  - Vysoká metabolická labilita vyžaduje self-monitoring glykémie s úpravou dávek
  - Standardem intenzifikovaná léčba – 3-4 dávky/den nebo inz.pumpa
- ◆ **Diabetes mellitus 2.typu** – v ČR cca 91% osob s DM
  - Nedostatečná účinnost/produkce inzulínu
  - U většiny osob spojen s nadváhou a dalšími rizikovými faktory
  - Menší labilita, avšak přirozeně progreduje do závažnějších forem
  - Léčba dietou, perorálními antidiabetiky a (stále častěji) inzulinem

Glykovaný hemoglobin HbA1c

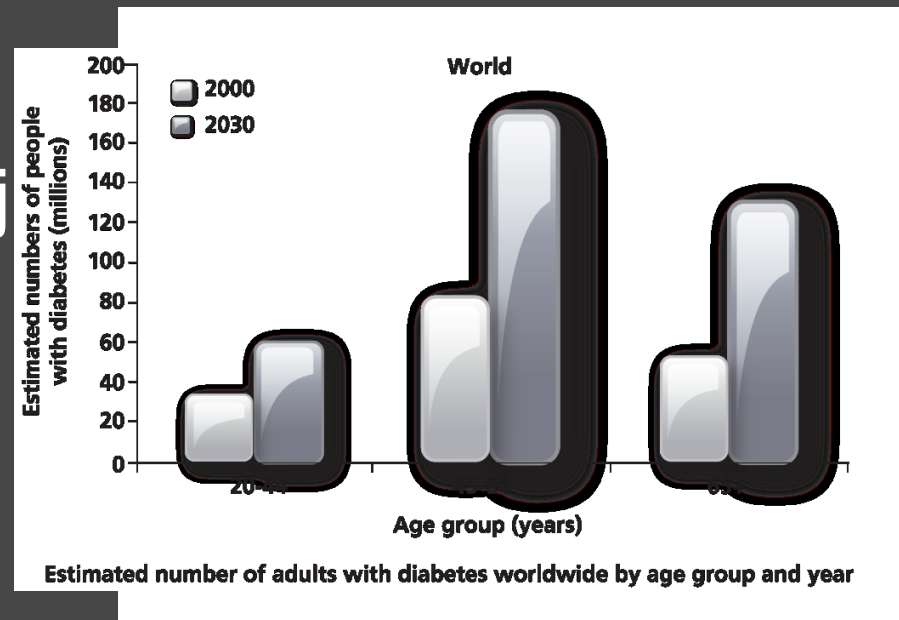
- Vzniká neenzymatickou reakcí (tzv. glykace) mezi hemoglobinem a glukózou
- Nepřímá informace o průměrné hladině glykémie v časovém období 4 - 6 týdnů
- Délka období odpovídá biologickému poločasu přežívání erytrocytů.
- U zdravého člověka se hodnoty HbA1c pohybují v rozmezí 2,8 – 4,0 % (28 - 40 mmol/mol)

Stupeň kompenzace	HbA1c
Výborná	□ 4,5 %
Uspokojivý	4,5 – 6,0%
Neuspokojivá	> 6,0 %

Epidemiologie DM - FAKTA

- DM postihuje **5% světové populace** a jeho prevalence se zdvojnásobuje každou generaci
- Diabetická retinopatie (DR) je nejčastější příčinou slepoty pacientů do 65 let v rozvinutých zemích
- Komplexní preventivní a léčebné postupy redukuje ztrátu zraku o více než 90

V roce 2030 se očekává velký nárůst nově diagnostikovaných diabetiků ve věku 45-64 let

Diabetes mellitus (pozdní komplikace)

1. retinopatie

2. nefropatie

3. diabetická noha

4. neuropatie

Epidemiologie DR

- DR má 12% diabetiků
- Slepota 3% diabetiků

Trvání DM 20 let	Výskyt DR	Výskyt PDR
DM 1.typu	95%	50%
DM 2.typu	50 - 80%	10 - 30%

Diabetická retinopatie (definice)

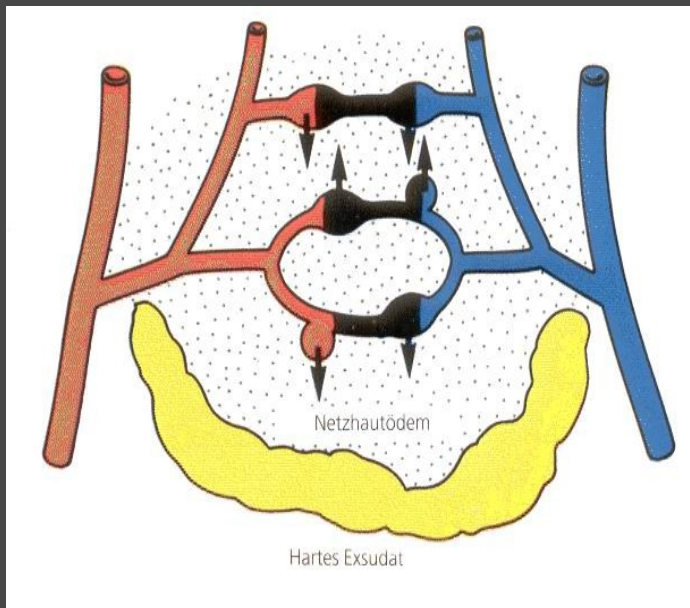
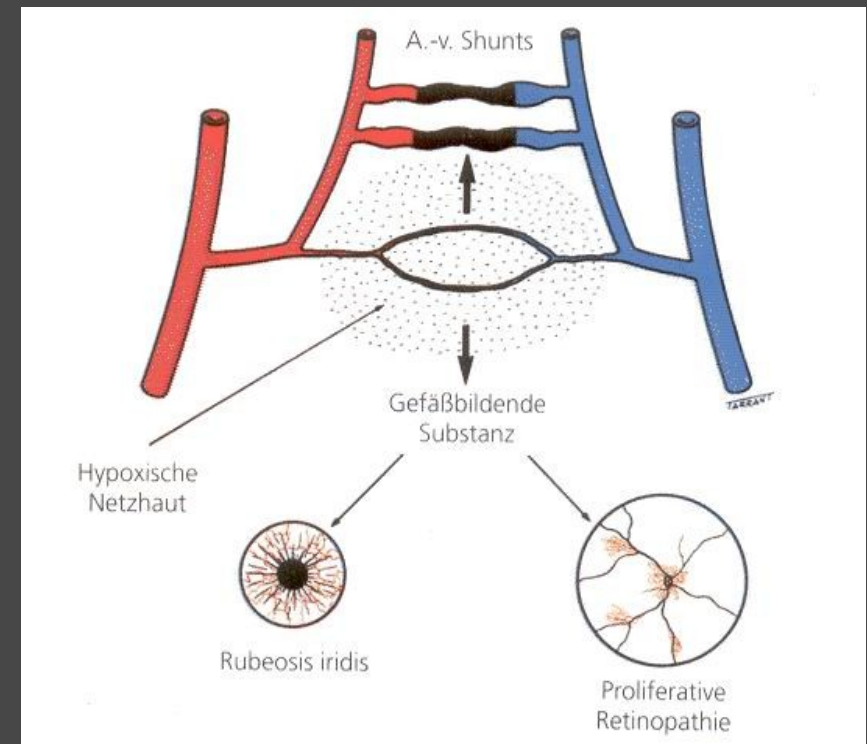
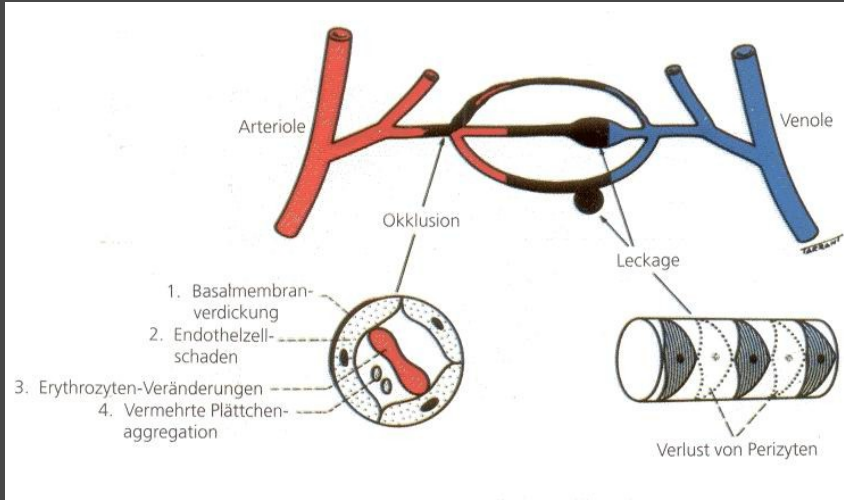
- Diabetická retinopatie je **mikroangiopatií**, tj. postižením sítnice na vaskulárním podkladě u pacientů s diabetem.
- Hlavní příčinou poklesu zrakové ostrosti je diabetický makulární edem

Patofyziologie diabetické retinopatie

- mikroangiopatie
- ztluštění bazální membrány retinálních kapilár (glykoproteiny)
- porucha zevní a vnitřní hematoretinální bariéry (zvýšení cévní permeability) – edém a hromadění exsudátů
- úbytek a apoptóza pericytů a endotelových buněk sítnicových cév – hypoxie - stimulace růstu neovaskularizací (zvýšená hladina endotelových růstových faktorů – VEGF)

Patofysiologie diabetické retinopatie

Patofyziologie diabetické retinopatie

•Vascular endothelial growth factor

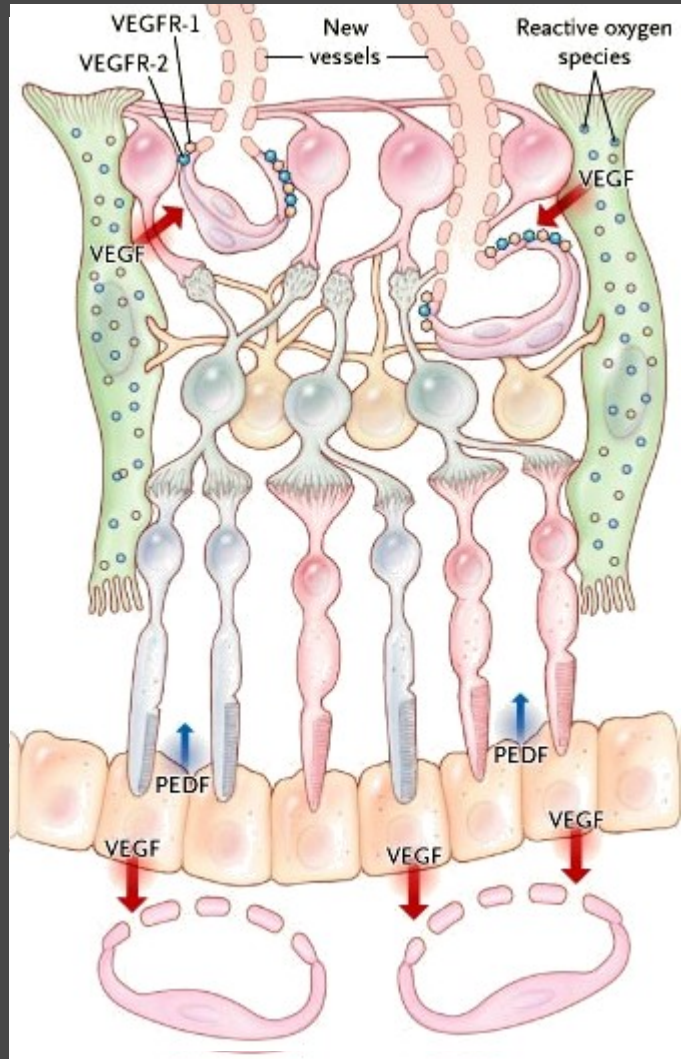
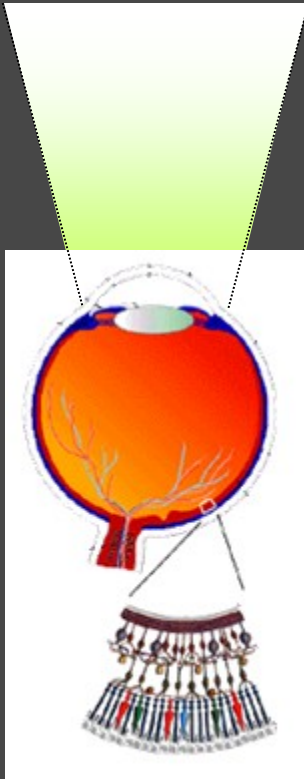
- ✓ zvyšuje cévní permeabilitu
- ✓ je obsažen v zevní plexiformní vrstvě a gangliových buňkách
- ✓ inicializuje neovaskularizaci

Patofyziologie diabetické retinopatie

- **Placenta growth factor**

- ✓ přítomen pouze u PDR
- ✓ podporuje angiogenezi
- ✓ způsobuje progresi neovaskularizací
- ✓ je obsažen v cévních stěnách a perivaskulárně

Patofyziologie vzniku DME je jiná než u VPMD

DME ↓

Prorůstání nových vlásečnic a vzestup kapilární permeability

Buňka endotelu

Fotoreceptory

Pigmentový epitel

Choroid

VPMD ↑

Klasifikace diabetické retinopatie (DR)

Škála dělení DR podle Early Treatment Diabetic Retinopathy Study – ETDRS)

1. Neproliferativní DR (NPDR)

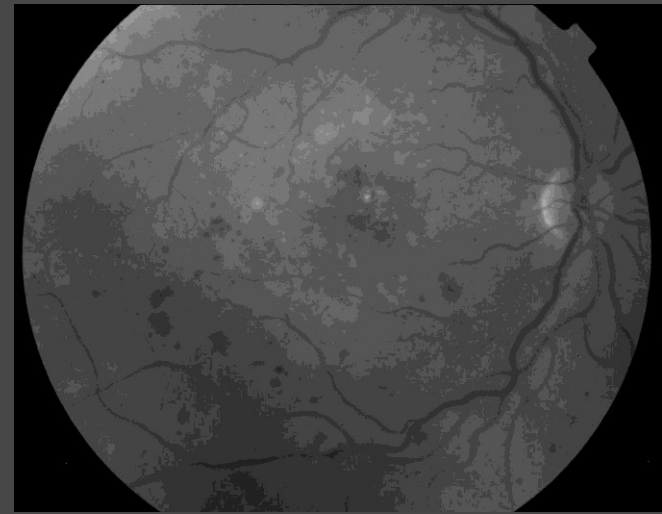
2. Proliferativní DR (PDR)

3. Diabetická makulopatie (M)

(každý stupeň DR může, nebo nemusí být doprovázen diabetickou makulopatií)

Neproliferativní diabetická retinopatie NPDR

- (hemoragie-flebopatie-IRMA)
- NPDR I počínající (4-0-0)
- NPDR II středně pokročilá (4-1-0)
- NPDR III pokročilá(4-2-1)

Normální sítnice

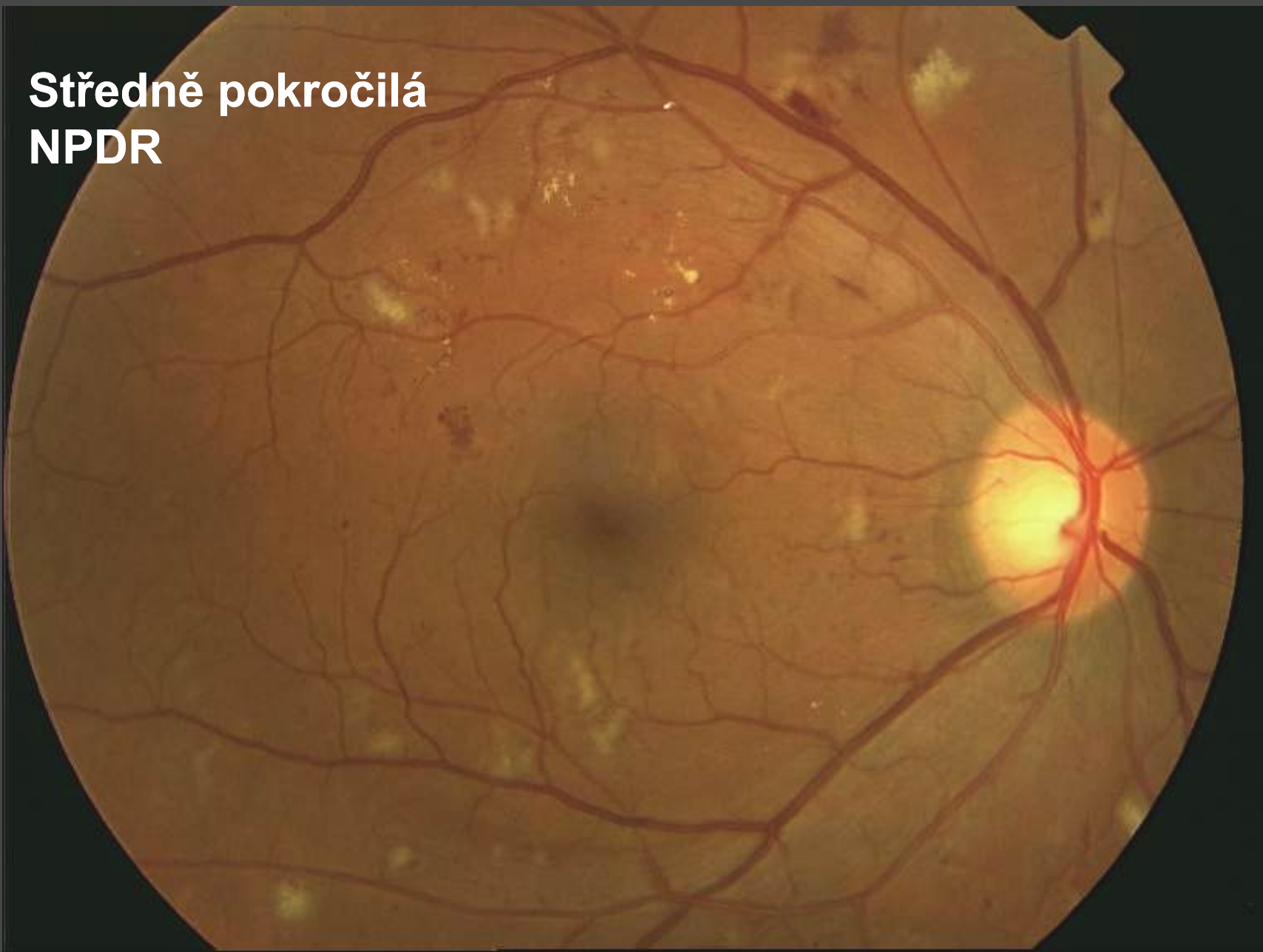

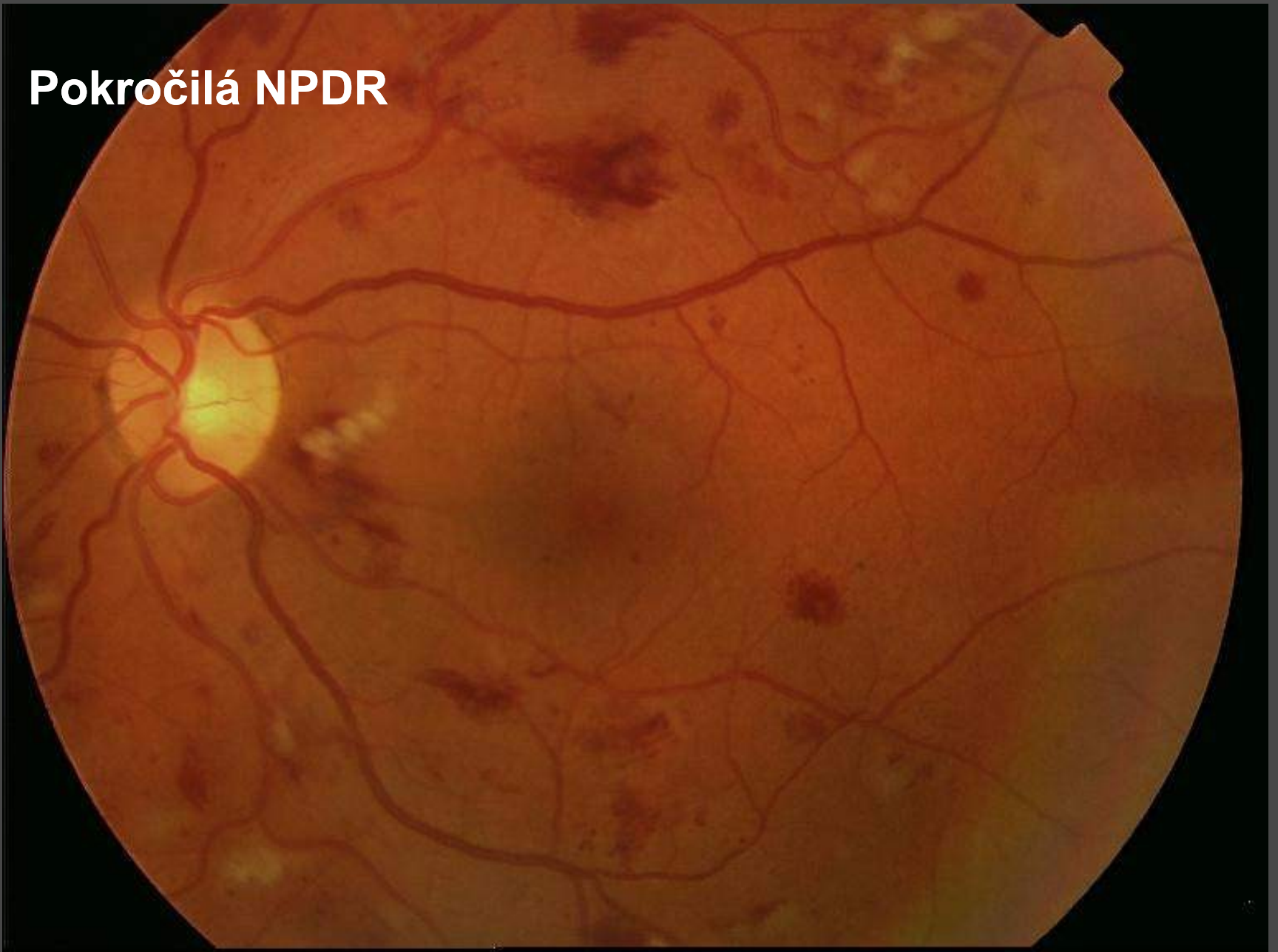
Počínající NPDR

**Středně pokročilá
NPDR**

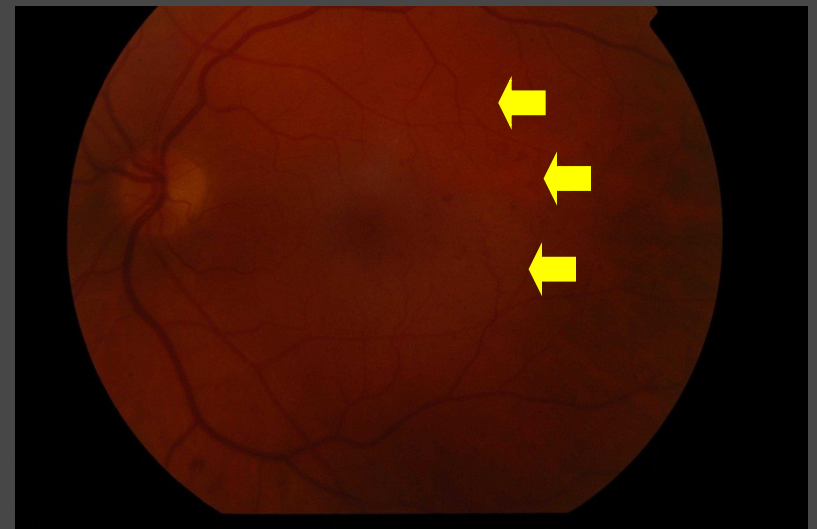

Pokročilá NPDR

Terapie NPDR

- Laserová fotokoagulace (LFK) – fokální nebo panretinální
- U subkompenzovaných diabetiků zahájíme LFK již u NPDR II
- NPDR III je nejvýhodnější stadium pro zahájení LFK
(riziko progresse do PDR 50-75 %).

Syndrom časného normoglykemického zhoršení

- U pacientů s předpokládaným rychlým poklesem HbA1c z hladin 11% je riziko přechodného zhoršení DR (zahájení léčby inzulínem, změna na intenzifikovaný inzulin. režim)
- U těchto pacientů je doporučeno u NPDR III a u počínající PDR provést panretinální laserovou fotokoagulaci před zahájením intenzifikovaného léčebného režimu

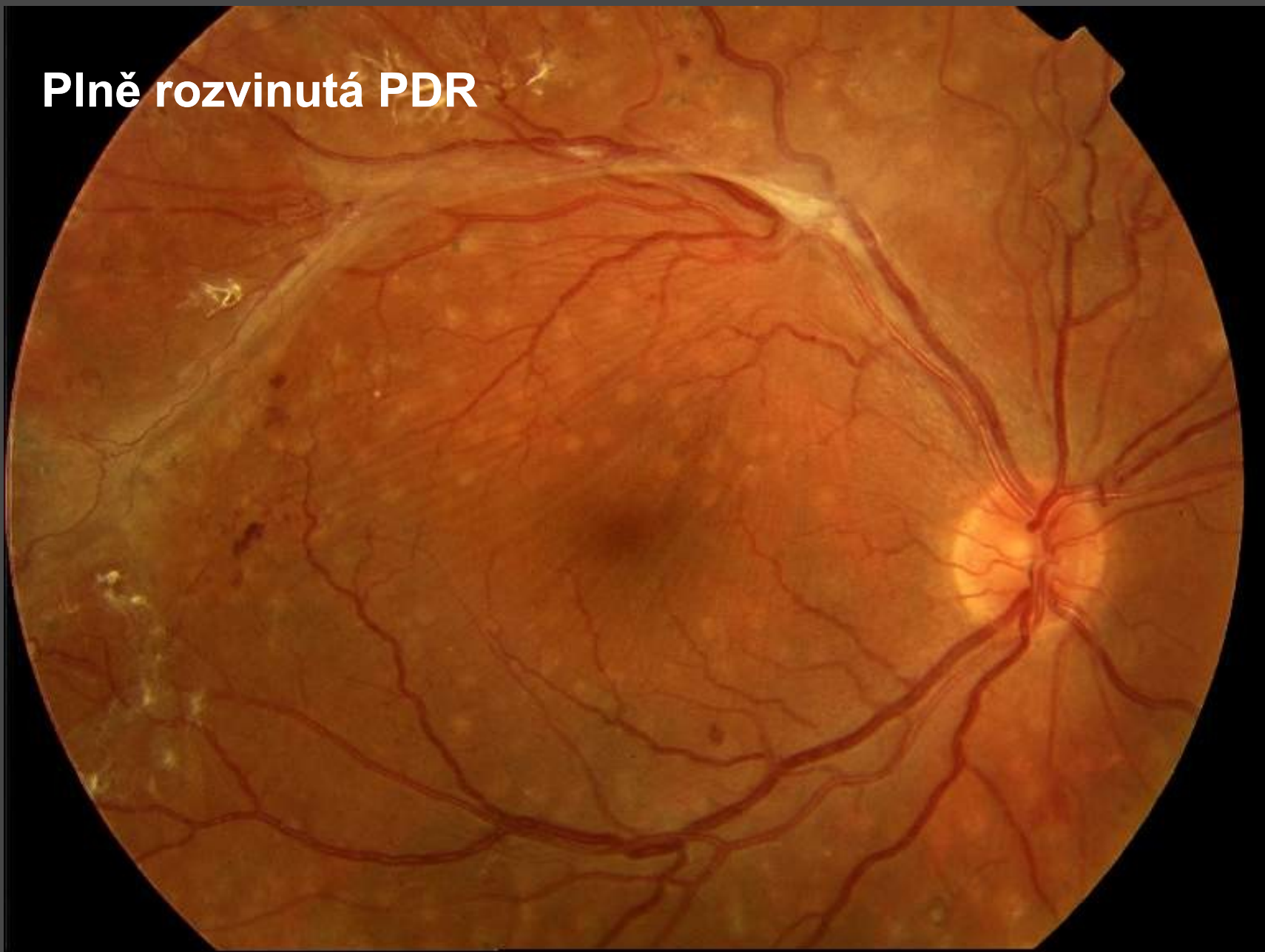
Proliferativní diabetická retinopatie - PDR

- Přítomnost novotvořených cév na sítnici nebo na terči zrakového nervu
- PDR počínající – NVS, NVD $< \frac{1}{4}$ PD, preretinální, retrovitreální hemoragie
- PDR pokročilá (riziková) – NVD $\frac{1}{4} > PD$, NVD $< \frac{1}{4}$ PD nebo NVS dohromady s preretinální, retrovitreální nebo sklivcovou hemoragií

Pokročilá PDR

Plně rozvinutá PDR

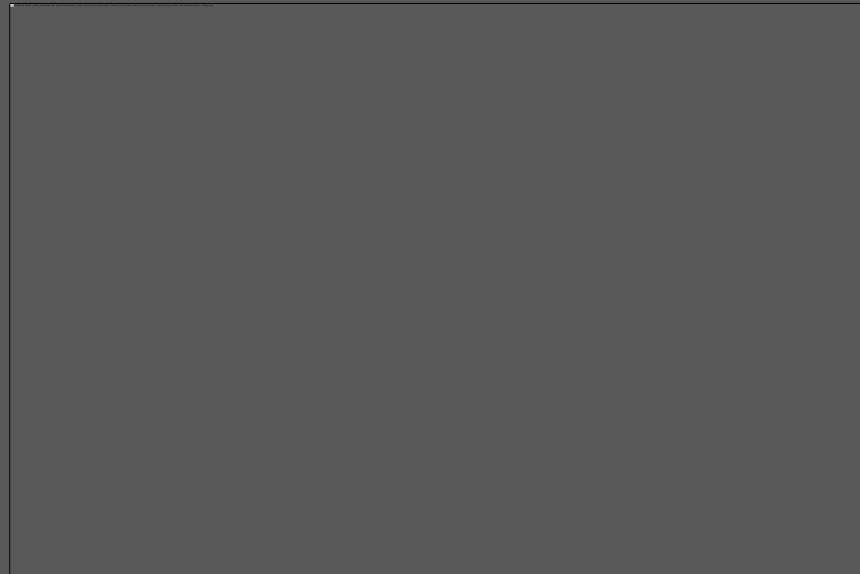

Plně rozvinutá PDR

Terapie PDR

- Terapií počínající PDR je **panretinální laserová fotokoagulace**
- V případě neovaskularizací na papile, bez fibroproliferativní složky lze aplikovat **anti VEGF preparát**

Terapie PDR

PPV – pars plana vitrektomie

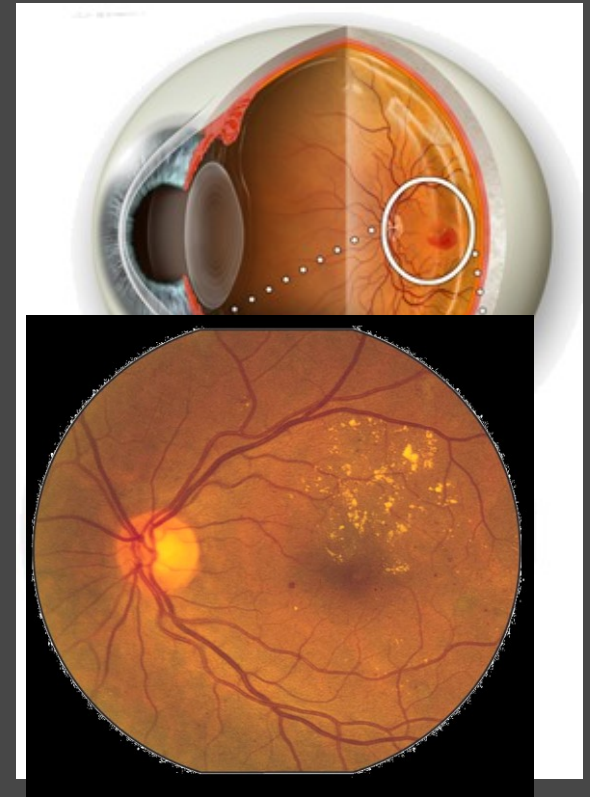
- Neresorbující se hemophtalmus (více než 8 týdnů)
- Trakční odchlípení sítnice ohrožující makulu
- Pokročilá progresivní fibrovaskulární proliferace
- Floridní PDR nereagující na LFK a antiVEGF
- Makulární edém nereagující na LFK nebo antiVEGF

Diabetická makulopatie (M)

- postihuje **33 % diabetiků** po 8 - 10 letech trvání choroby
- **nejčastější příčina ztráty vizu** při diabetické retinopatii
- vyskytuje se hlavně u diabetiků 2.typu
- ve vztahu ke ztrátě vizu předčí i komplikace proliferativní DR (trakční amoce, hemoftalmus, neovaskulární glaukom)

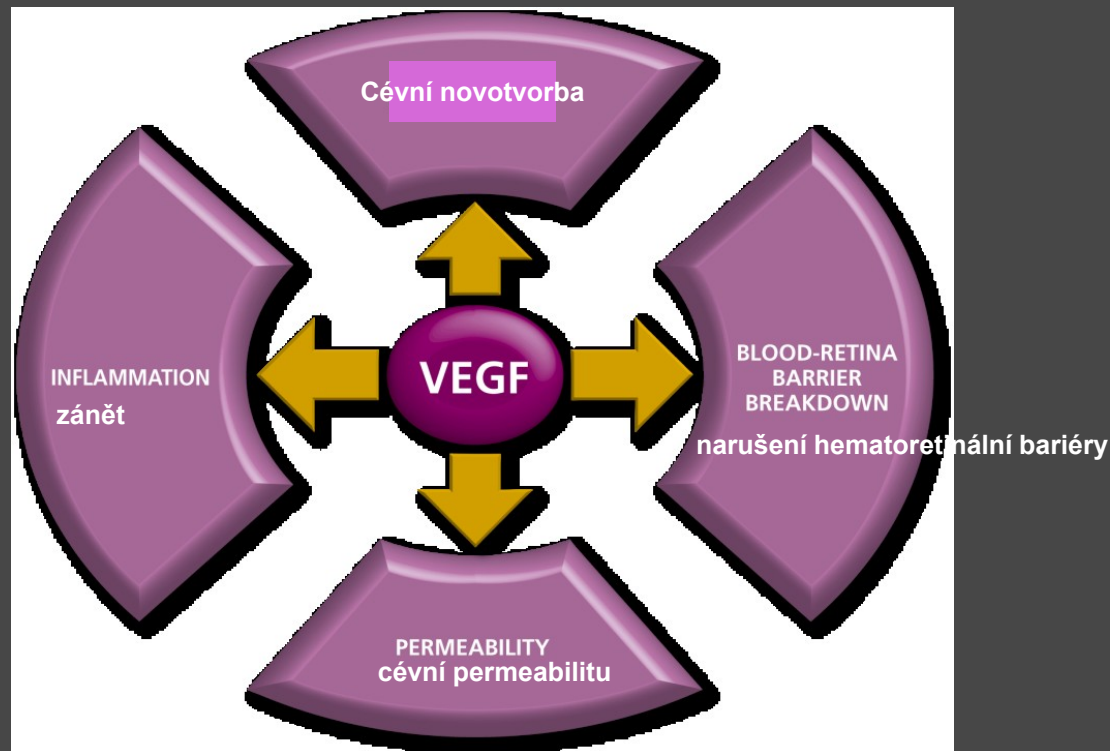
Diabetický makulární edém

- **nárůst centrální tloušťky sítnice** způsobené nahromaděním tekutiny a lipidových metabolitů
- nahromadění je způsobeno **zvýšenou propustností sítnicových kapilár**
- dojde k porušení nebo **zničení fotoreceptorů** v centru makuly, což je příčinou následné ztráty vizu

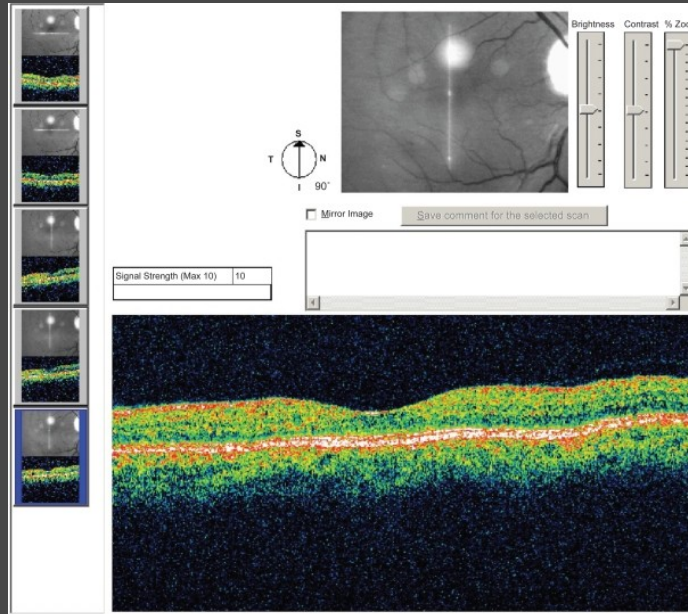

VEGF hraje hlavní úlohu ve vývoji a progresi DME

VEGF podporuje angiogenezi, cévní permeabilitu, zánět a narušení hemoretinální bariéry. Tyto jevy přispívají k vzniku a rozvoji DME.

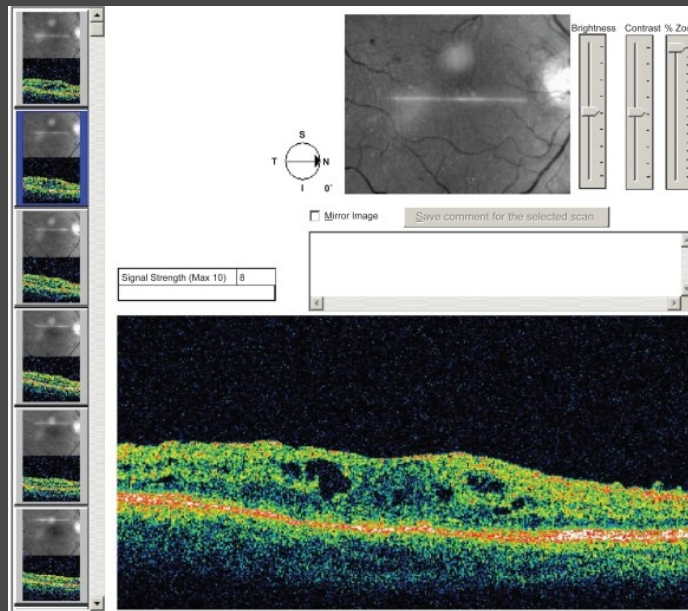
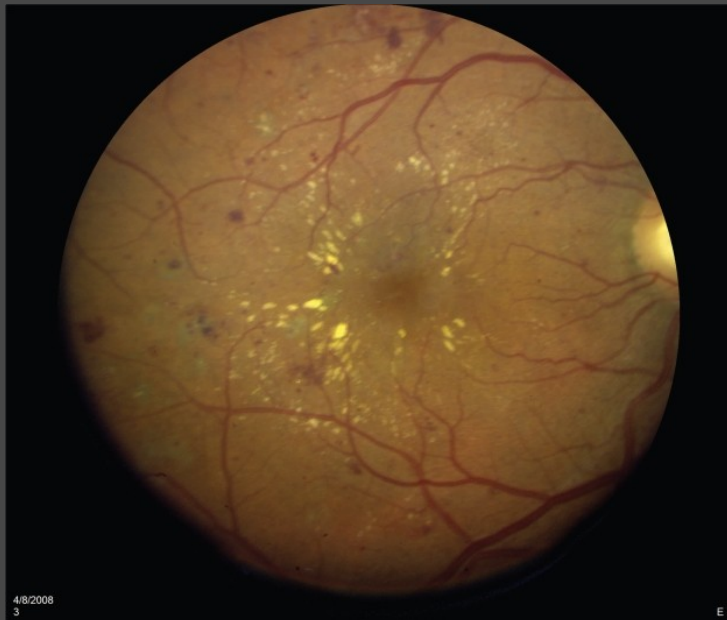

Zdravá makula

OCT

DME –
mikroaneurisma-
ta, retinální
krvácení

na OCT je vidět
zvýšená tloušťka
retiny

Diabetická makulopatie (rozdělení)

- **Fokální** - edém fokální
- **Difuzní** - edém plošný zasahující celou makulu
- **Ischemická** (vzácná)

Fokální makulopatie

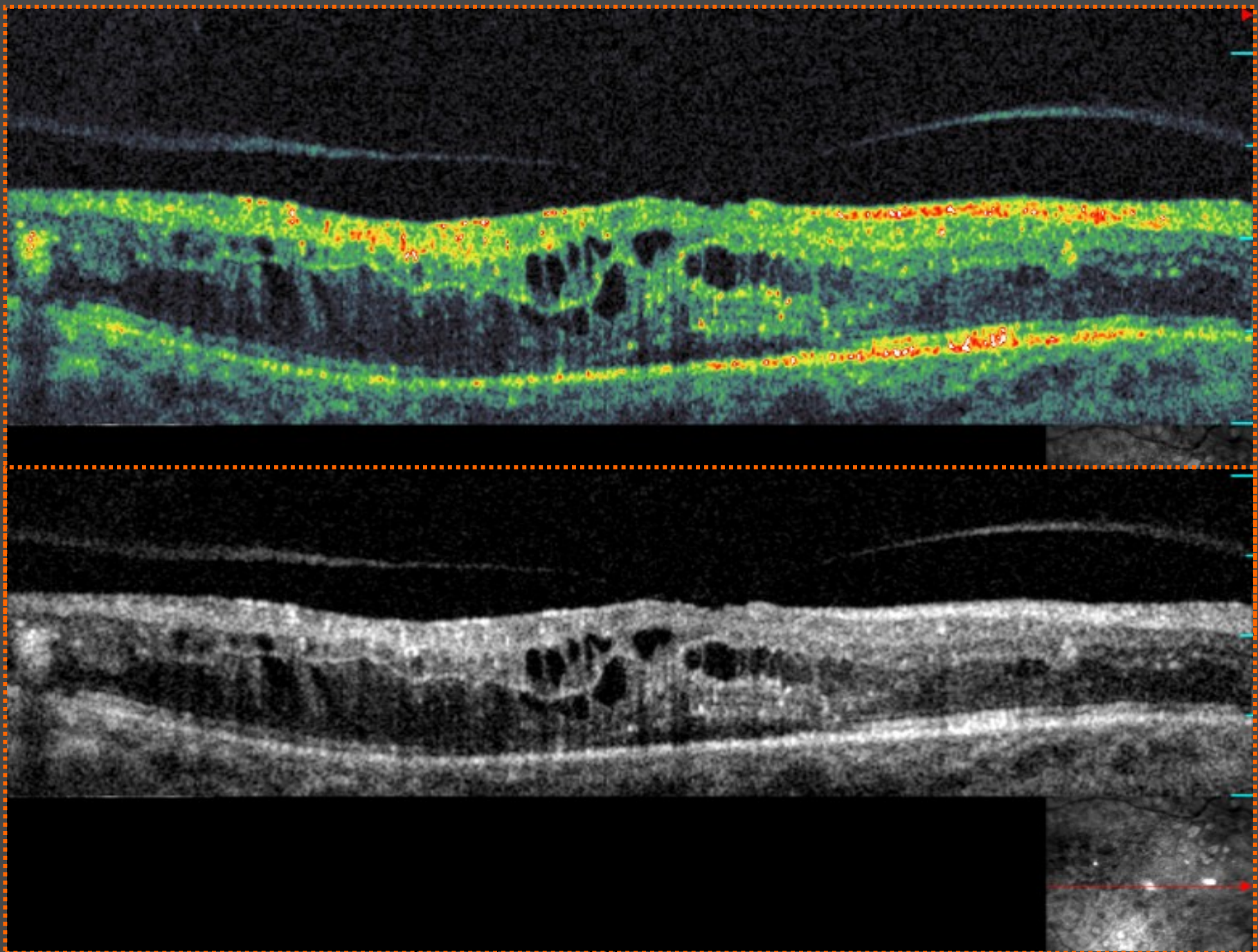
Difúzní makulopatie

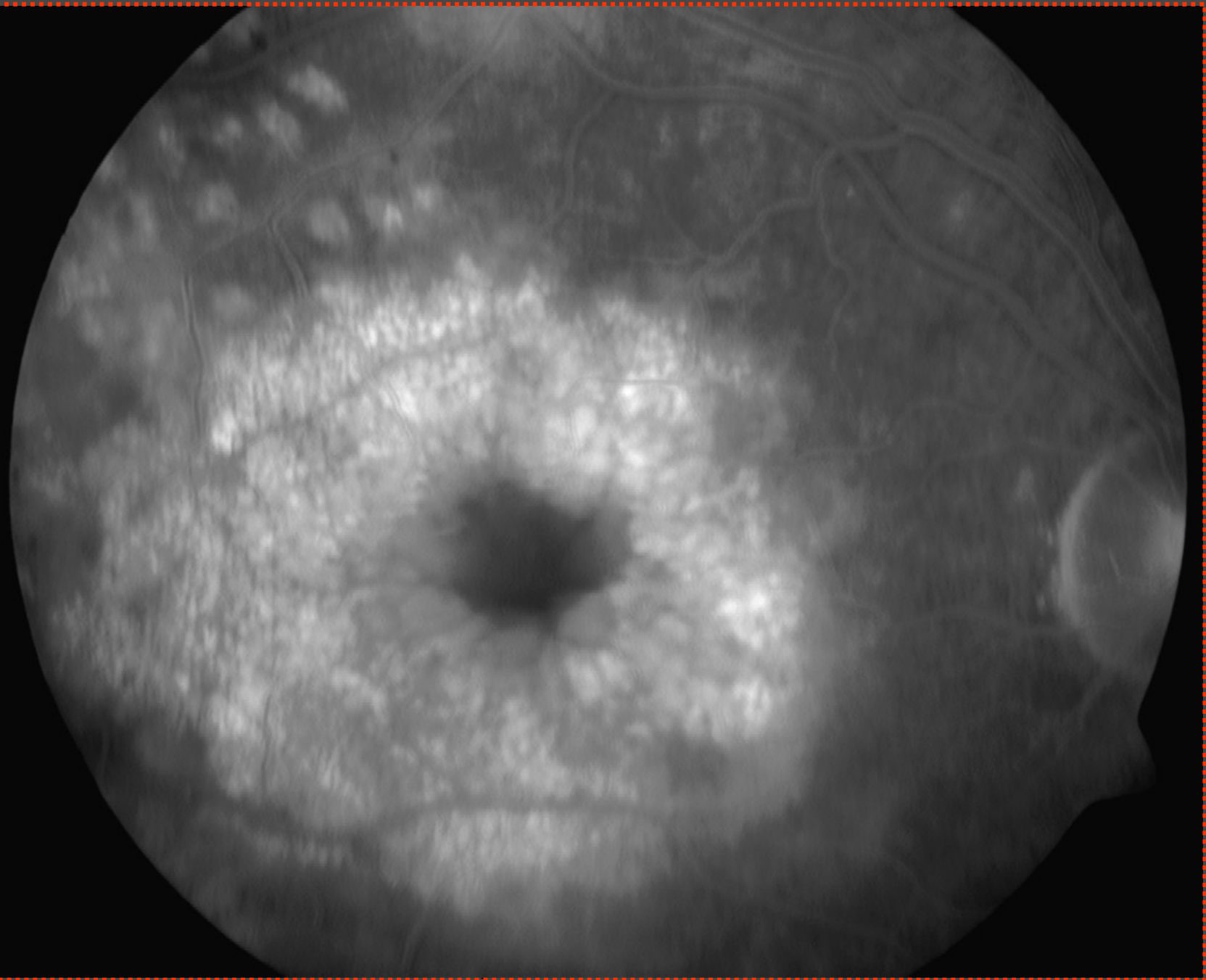
**Ischemická
makulopatie**

komplikace Olomouc

komplikace Olomouc

Klíčové cíle léčby

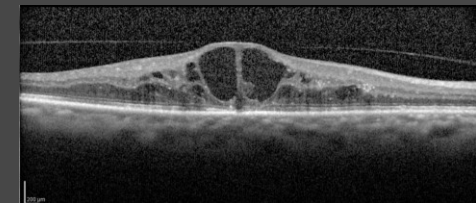
→ Zachování nebo zlepšení užitečného vidění pacienta

- Redukce makulárního edému

- Zlepšit pacientovu kvalitu života

- Ideálně zlepšit rozostřené vidění a umožnit pacientovi znovu číst

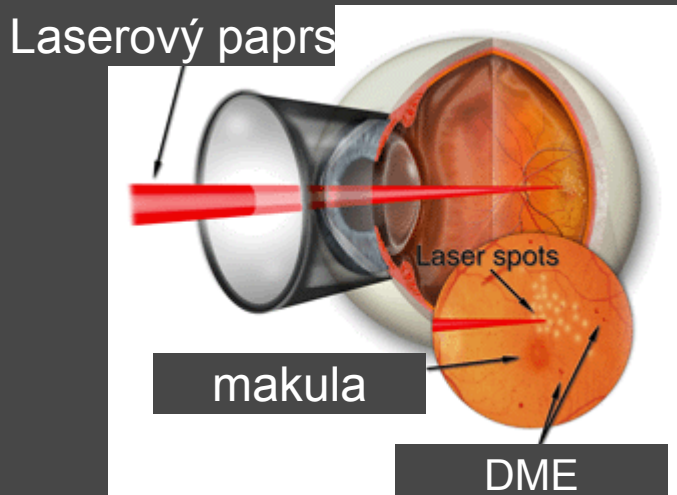

Léčba DME - konzervativní postup

- **Calcium dobesilát** – syntetické venofarmakum snižující propustnost kapilár (Danium, Dobica, Doxium)
- **Rutosidum** – flavonoid s protiedémovým a venoprotektivním účinkem (Anavenol, Ascorutin)
- **Sulodexidum** – glykosaminoglykan snižující viskozitu plasmy snížením hladiny fibrinogenu (Vessel Due F – Alfa Wassermann)
- **Captopril** – ACE inhibitor, který snížením TK pozitivně působí na hematookulární bariéru (Tensiomin, Capoten, studie EUCLID, DIRECT)
- **Somatostatin** – působí antagonisticky proti faktorům působícím neogenezi (studie Sandostatin LAR)
- **Inhibitory proteinkinázy C** – inhibice neovaskularizace
- **Statiny a fibráty** – ovlivnění metabolismu lipidů

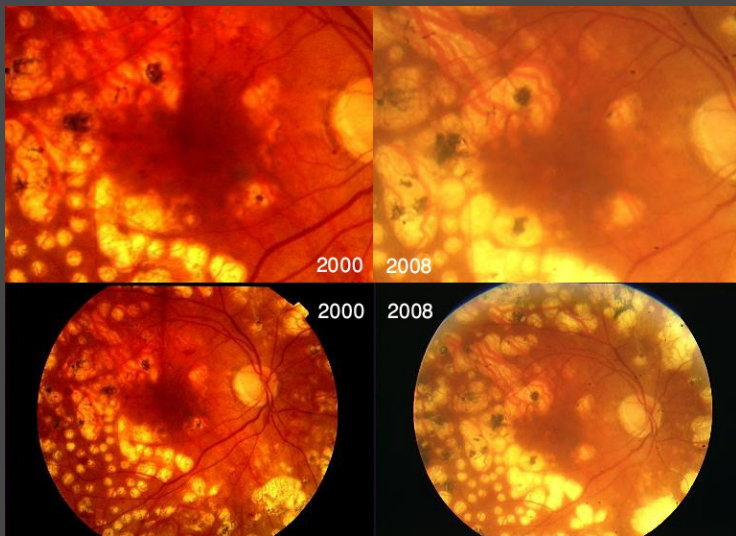

Laserová terapie je doposud zlatým standardem léčby DME

▪ Nevýhody:

- destruktivní, ireverzibilní metoda - částečně poškozuje sítnici
- nemá 100% úspěšnost (laser selhává asi u 12 % očí)
- zužuje pacientovi zorné pole
- způsobuje částečnou šeroslepost
- proto jsou hledány alternativy laserové fotokoagulace

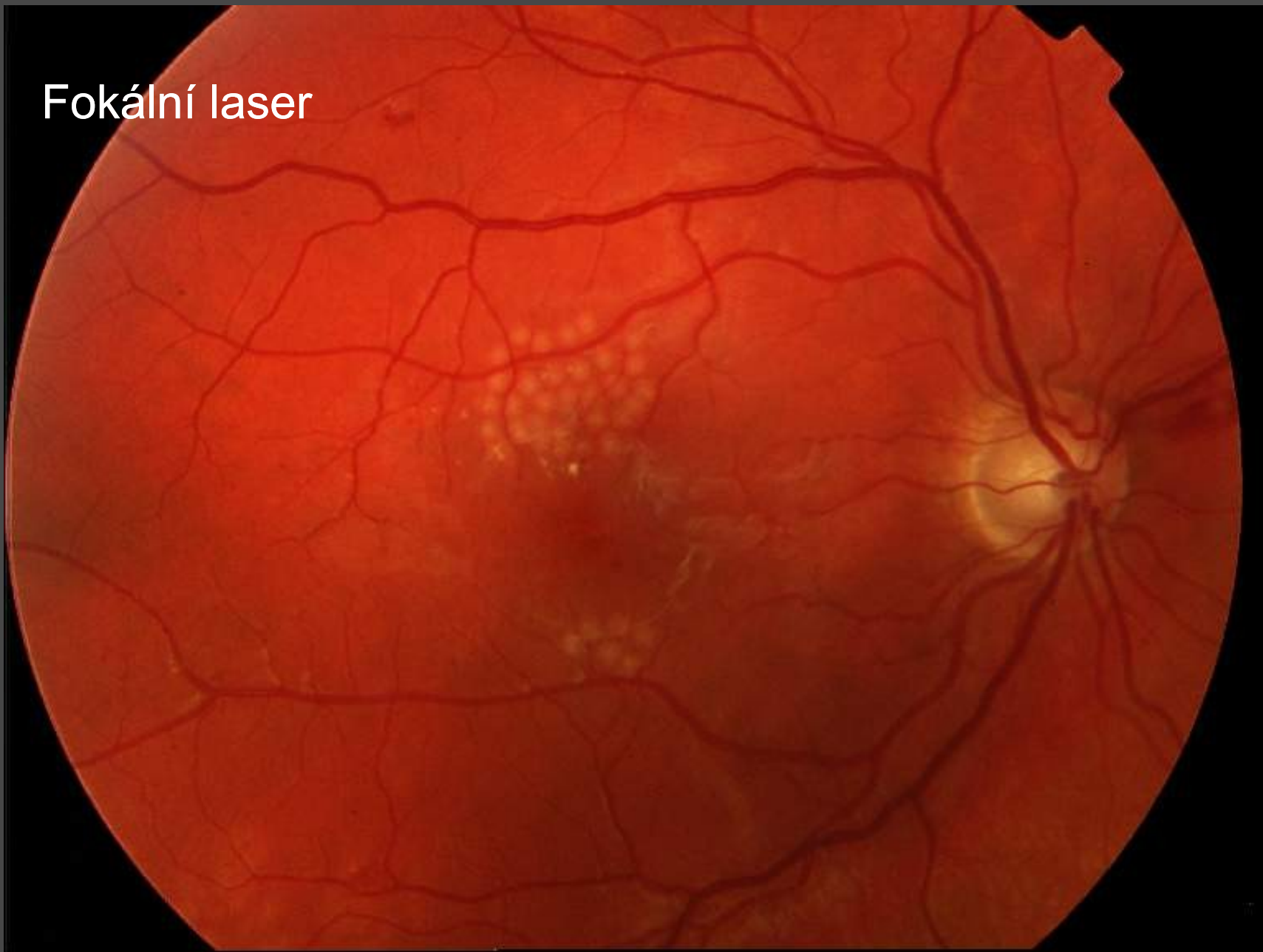
Laserová terapie DME

1.fokální

2.mřížková (grid)

Fokální laser

Mřížka

Studie ETDRS

- Prokázala, že fokální laserová fotokoagulace vede ke snížení rizika ztráty ZO z 24 % na 12 %
- Laser ale selhává asi u 12 % očí
- Proto jsou hledány alternativy laserové fotokoagulace

Léčba DME – IVT aplikace

- **AntiVEGF preparáty** (ranibizumab, aflibercept) –
blokace růstových faktorů neovaskularizací
- **Kortikoidy** (triamcinolon, dexamethason) –
blokace zánětlivých faktorů, antiedematosní
efekt)
- **Kombinovaná terapie** - IVT terapie + laser
- IVT terapie + operace

Terapie DME – antiVEGF

- U pacientů s DM byly ve sklivci prokázány vyšší hladiny VEGF – hypoxie
- Intravitreální aplikace antiVEGF preparátů – blokáce růstových faktorů neovaskularizací – redukce edému centra sítnice
- U dobře kompenzovaných pacientů s DME
- U pacientů s přetrvávajícím DME i přes provedenou laserovou fotokoagulaci
- U pacientů s vysokým DME kombinace anti VEGF a následné laserové fotokoagulace

Léčba DME anti VEGF preparáty

- **Ranibizumab a aflibercept**
- **Intravitreální transkonjunktivální podání** za aseptických kautel lékařem se zkušeností s nitrooční operativou
- **Léčba schválená SÚKLeM**
- Aplikace léku v omezeném počtu center – **centrová léčba**
- **Pacient musí splnit určitá celková a oční kritéria**
- **Jednotlivá dávka 50 μ l (0,5mg)**
- **Hrazená ZP**
- Léčba je podávána **jednou měsíčně v** a pokračuje **do dosažení maximální zrakové ostrosti** - stabilní zraková ostrost ve třech po sobě jdoucích měsíčních hodnoceních
- Následné sledování zrakové ostrosti jednou měsíčně
- Při opětovné ztrátě zrakové ostrosti je léčba znovu zahájena, dokud není opět dosaženo stabilní zrakové ostrosti po tři po sobě jdoucí měsíce.

Léčba DME anti VEGF preparáty

Podmínky úhrady:

1. Aktuální hodnota HbA1c $\leq$ 7% (HbA1c $\leq$ 70mmol/mol) ne starší než 3 měsíce
2. Celkový cholesterol $\leq$ 4,8mmol/l
3. Doba trvání DME $\leq$ 1 rok
4. Oční kritéria (centrální tloušťka sítnice, hodnota vizu, absence jiného onemocnění makuly, selhání laserové terapie)
5. Dobrá compliance pacienta a diabetologické zázemí

Vylučující kritéria pro úhradu:

1. Stav po iktu
2. TK > 140/90mmHg
3. Diab. nefropatie s hladinou sérového kreatininu >180 μ mol/l
4. Pokročilá proliferativní diabetická retinopatie

Léčba DME - chirurgie

- Vyhrazena pro **pacienty nereagující** na jinou léčbu
- **Pars plana vitrektomie** - odstranění sklivce a vnitřní limitující membrany pro zlepšení oxygenace sítnice a zlepšení průniku farmak
- V poslední době často předchází nebo peroperační aplikace antiVEGF látek - **antiVEGF asistovaná PPV**

Četnost kontrol a dispenzarizace nemocných

- Pravidelně, každoročně u pacienta bez DR
- Častěji (po 6 měsících nebo 3 měsících) podle stupně DR, během těhotenství, při zavedení intenzifikované terapie inzulinem inzulinovou pumpou nebo po transplantaci pankreatu
- Měsíčně u pacientů na antiVEGF léčbě

Závěr

- Klíčovou roli v léčbě očních komplikací diabetu hraje celkový stav kompenzace pacienta – nezbytnou podmínkou úspěchu léčby je spolupráce pacient – diabetolog - oftamolog
- Při každém vyšetření diabetika je potřeba si uvědomit, že máme před sebou pacienta, který trpí většinou několika pozdními komplikacemi diabetu zároveň. Tyto jej více, či méně omezují v běžném denním životě. Musíme k němu přistupovat individuálně s cílem zachovat do budoucna užitečné zrakové funkce.
- Většina těchto pacientů je polymorbidních a rizikových.

Děkuji za pozornost
dvyslouzilova@fnbrno.cz

